

Datum van
inontvangstneming

:

07/05/2019

Zaak C-218/19**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing
overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering
van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

12 maart 2019

Verwijzende rechter:

Cour de cassation (Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

20 februari 2019

Verzoekster:

XR

Verweerders:

Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris

Bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris

Procureur général près la cour d'appel de Paris

I Feiten en voorwerp van het geding

- 1 XR heeft een masterdiploma en een doctorstitel in de rechtsgeleerdheid, beide behaald aan een Franse universiteit. Zij heeft, hoofdzakelijk, meer dan acht jaar bij de Europese Commissie gewerkt als administrateur bij met name het directoraat-generaal Interne Markt en het directoraat-generaal Concurrentie (staatssteun en kartels). XR verzoekt thans om inschrijving op het tableau van de balie van Parijs met vrijstelling van het examen voor het *certificat d'aptitude à la profession d'avocat* (verklaring van bekwaamheid voor het beroep van advocaat; hierna: „CAPA”) en de hierop voorbereidende opleiding.
- 2 XR is van mening dat de werkzaamheden bij de Europese Commissie voldoen aan de voorwaarden voor de vrijstelling die de Franse wet biedt aan met name ambtenaren van de categorie A of aan personen die kunnen worden gelijkgesteld

met ambtenaren in die categorie, die gedurende ten minste acht jaar juridische werkzaamheden hebben uitgeoefend bij een overheidsinstantie, een openbare dienst of een internationale organisatie.

- 3 Nadat haar verzoek was afgewezen, heeft XR hoger beroep ingesteld bij de Cour d'appel de Paris (rechter in tweede aanleg Parijs, Frankrijk).
- 4 Bij arrest van 11 mei 2017 (hierna: „bestreden arrest”) heeft de Cour d'appel de Paris de afwijzing van het verzoek bevestigd, met de overweging dat XR niet voldeed aan de voorwaarde van de beoefening van het Franse recht, aangezien zij niet had aangetoond het Franse recht te hebben beoefend en enkel Europees recht had gepraktiseerd.
- 5 XR betwist de strikte uitlegging van de bepalingen inzake het beroep van advocaat in Frankrijk door de Cour d'appel de Paris, die ertoe leidt dat de vrijstelling wordt voorbehouden aan diegenen die deel uitmaken van de Franse overheidsdienst, en heeft beroep in cassatie ingesteld.

II. Toepasselijke bepalingen

A. *Unierecht*

- 6 Artikel 18, eerste alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”) bepaalt het volgende:

„Binnen de werkingssfeer van de Verdragen en onverminderd de bijzondere bepalingen, daarin gesteld, is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden.”

- 7 Artikel 45, lid 2, VWEU luidt:

[Het vrij verkeer van werknemers] „houdt de afschaffing in van elke discriminatie op grond van de nationaliteit tussen de werknemers der lidstaten, wat betreft de werkgelegenheid, de beloning en de overige arbeidsvoorwaarden.”

- 8 Artikel 49, tweede alinea, VWEU bepaalt het volgende:

„De vrijheid van vestiging omvat, [...], de toegang tot werkzaamheden anders dan in loondienst en de uitoefening daarvan [...], overeenkomstig de bepalingen welke door de wetgeving van het land van vestiging voor de eigen onderdanen zijn vastgesteld.”

B. Frans recht

Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques (wet nr. 71-1130 van 31 december 1971 houdende hervorming van bepaalde gerechtelijke en juridische beroepen)

9 Artikel 11

„Niemand kan tot het beroep van advocaat kan worden toegelaten, tenzij hij:

[...]

2. Houder is, onder voorbehoud van de wettelijke bepalingen die zijn vastgesteld ter uitvoering van richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005, zoals gewijzigd, alsmede de wettelijke bepalingen betreffende personen die bepaalde functies of activiteiten in Frankrijk hebben uitgeoefend, van ten minste de graad van meester in de rechten dan wel van een als gelijkwaardig erkende kwalificatie of diploma [...];

3. In het bezit is van de verklaring van bekwaamheid voor het beroep van advocaat, onder voorbehoud van de in lid 2 genoemde wettelijke bepalingen, dan wel [...];”

Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d’avocat (decreet nr. 91-1197 van 27 november 1991 tot regeling van het beroep van advocaat)

10 Artikel 93

„Op het tableau van een balie kunnen worden ingeschreven:

1. De houders van de verklaring van bekwaamheid voor het beroep van advocaat;

[...]

3. Personen die krachtens artikel 98 zijn vrijgesteld en zijn geslaagd voor het examen ter toetsing van de kennis van gedragsregels en beroepsvoorschriften, als bedoeld in artikel 98-1;”

Artikel 98

„De navolgende personen zijn vrijgesteld van de theoretische en praktische opleiding en van het overleggen van de verklaring van bekwaamheid voor het beroep van advocaat:

[...]

4. Ambtenaren en gewezen ambtenaren van de categorie A of personen die gelijk kunnen worden gesteld met ambtenaren in die categorie, welke gedurende ten minste acht jaar juridische werkzaamheden hebben uitgeoefend bij een overheidsinstantie, een openbare dienst of een internationale organisatie.

[...]”

III. Argumenten van partijen

- 11 Tot staving van haar cassatieberoep voert XR vier middelen aan die bij de verwijzingsbeslissing zijn gevoegd, waarin de Cour de cassation (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Frankrijk) de eerste drie middelen samenbrengt in één middel dat uit zes onderdelen bestaat en verklaart zich niet te hoeven uitspreken over het vierde middel, dat is ontleend aan schending van het herziene Europees Sociaal Handvest (versie van 3 mei 1996).
- 12 Het eerste onderdeel van het middel houdt in dat het Unierecht rechtstreeks is opgenomen in het nationale recht. Ook al zou de uitoefening van juridische werkzaamheden, als bedoeld in artikel 98, lid 4, van decreet nr. 91-1197 zich beperken tot het Franse recht, dan nog zou hiermee niet de beheersing van alle onderdelen van dat recht zijn vereist. Het zou net zo goed voldoende zijn als gedurende ten minste acht jaar om het even welk onderdeel van het Franse recht is beoefend, waaronder het Unierecht, om aan deze voorwaarde te voldoen. Door daarentegen te concluderen dat XR, een als administrateur bij de Commissie werkzame ambtenaar, niet voldeed aan de voorwaarde betreffende de beoefening van het Franse recht omdat zij enkel het Unierecht zou hebben beoefend, heeft het bestreden arrest artikel 11, lid 3, van de wet, artikel 98, 4°, van het decreet, het beginsel van de rechtstreekse opnemings van het Unierecht in het nationale recht, alsook artikel 88-1 van de Franse grondwet dat de voorrang van het Unierecht erkent, geschonden.
- 13 Met het tweede onderdeel van het middel wordt betoogd dat, aangezien het Unierecht rechtstreeks in het nationale recht is opgenomen, de beoefening ervan dus gelijk aan is die van enige andere tak van het Franse recht. Door onderscheid te maken tussen ambtenaren die bepaalde takken van het Franse recht hebben beoefend en personen die het Unierecht hebben gepraktiseerd en deze laatste uit te sluiten van de vrijstelling van artikel 98, 4°, van het decreet, heeft het bestreden arrest een onderscheid gemaakt dat de wet niet maakt en artikel 11, 3°, van de wet, artikel 98, 4°, van het decreet, het beginsel van de rechtstreekse integratie van het Unierecht in het nationale recht, het beginsel van de conforme uitlegging, alsook artikel 88-1 van de Franse grondwet dat de voorrang van het Unierecht erkent, geschonden.
- 14 Het derde onderdeel van het middel behelst dat – ervan uitgaande dat de in het nationale recht voorziene vrijstelling moet worden begrepen als zijnde beperkt tot ambtenaren van de categorie A of tot personen die kunnen worden gelijkgesteld met ambtenaren in die categorie, die gedurende ten minste acht jaar juridische

werkzaamheden hebben uitgeoefend, hetzij uitsluitend op het Franse grondgebied, hetzij met toepassing van Franse rechtsregels die hun oorsprong niet in het Unierecht vinden – deze bepalingen noodzakelijkerwijs een indirecte discriminatie met zich brengen ten gunste van Franse ambtenaren, waarvan de overgrote meerderheid Frans staatsburger is en die praktisch gesproken de enigen zijn die aan deze criteria kunnen voldoen. Deze discriminatie is verboden, aangezien zij niet gerechtvaardigd is om redenen van openbare orde, openbare veiligheid of volksgezondheid. Het bestreden arrest is derhalve in strijd met artikel 11, lid 3, van de wet en artikel 98, 4°, van het decreet, alsook de artikelen 18, 45 en 49 VWEU, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie.

- 15 Het vierde onderdeel van het middel houdt in dat een maatregel die het vrije verkeer van werknemers en de vrijheid van vestiging belemmert, ervan uitgaande dat deze maatregel niet-discriminerend is, enkel toelaatbaar is wanneer hij een legitiem doel nastreeft dat verenigbaar is met het Verdrag en gerechtvaardigd is om dwingende redenen van algemeen belang, mits de toepassing van een dergelijke maatregel geschikt is om de verwezenlijking van de betrokken doelstelling te verzekeren en niet verder gaat dan wat nodig is om deze doelstelling te bereiken. Het erkennen dat de verzochte vrijstelling moet worden onthouden aan de ambtenaren van de Unie die enkel het Unierecht (dat integraal deel uitmaakt van het Franse recht) hebben beoefend, omdat het praktiseren van louter het Unierecht justitiabelen geen garantie zou bieden op een doeltreffende verdediging door gekwalificeerde beroepsbeoefenaars, maar dat zij wel kan worden verleend aan ambtenaren die enkel op sommige terreinen van het Franse recht (uitgezonderd het Unierecht) werkzaam zijn geweest, wat objectief gezien niet meer garanties biedt, vormt een beperkende maatregel die, aangenomen dat hiermee het legitieme doel van bescherming van de justitiabelen wordt nagestreefd, niettemin ongeschikt is om de verwezenlijking van het betrokken doel te waarborgen en verder gaat dan wat nodig is om dit doel te bereiken. Het bestreden arrest is derhalve in strijd met de artikelen 18, 45 en 49 VWEU, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie, artikel 11, 3°, van de wet en artikel 98, 4°, van het decreet, de beginselen van de rechtstreekse opnemings van het Unierecht in het nationale recht en de met het Unierecht conforme uitlegging van het nationale recht.
- 16 Met het vijfde en het zesde onderdeel van het middel verwijt XR de Cour d'appel de Paris in wezen haar diploma's, kwalificaties en beroepservaring niet concreet te hebben beoordeeld, maar enkel in abstracte bewoordingen te hebben verklaard dat XR niet het „commune” Franse recht heeft beoefend.

IV. Beoordeling van de prejudiciële verwijzing

- 17 Om te beginnen herinnert de verwijzende rechter eraan dat, ofschoon uit de vaste rechtspraak van het Hof (arrest van 10 december 2009, ██████ C-345/08, EU:C:2009:771, punten 34-36) blijkt dat bij gebreke van harmonisatie van de voorwaarden voor de toegang tot een beroep de lidstaten mogen vaststellen welke

kennis en bekwaamheden voor de uitoefening van dat beroep vereist zijn, het Unierecht aan de uitoefening van deze bevoegdheid door de lidstaten echter in zoverre grenzen stelt dat de desbetreffende nationale bepalingen geen ongerechtvaardigde belemmering mogen vormen voor de feitelijke uitoefening van de in de artikelen 45 en 49 VWEU gewaarborgde fundamentele vrijheden. Nationale regels die eisen stellen aan de bekwaamheden, zelfs wanneer zij worden toegepast zonder discriminatie op grond van nationaliteit, kunnen de uitoefening van deze fundamentele vrijheden belemmeren wanneer in deze nationale regels geen rekening wordt gehouden met de kennis en de bekwaamheden die de betrokkene reeds in een andere lidstaat heeft verworven.

- 18 Volgens de rechtspraak van het Hof moeten als beperkingen van het vrij verkeer van werknemers en de vrijheid van vestiging worden beschouwd alle nationale maatregelen die het gebruik van die fundamentele vrijheden verbieden, belemmeren of minder aantrekkelijk maken (arresten van 18 juni 1985, Steinhauser, 197/84, EU:C:1985:260; 4 december 2008, ██████ C-330/07, EU:C:2008:685, en 5 februari 2015, Commissie/België, C-317/14, EU:C:2015:63). Deze nationale maatregelen kunnen niettemin toelaatbaar zijn, mits zij hun rechtvaardiging vinden in dwingende redenen van algemeen belang, geschikt zijn om de verwezenlijking van het beoogde doel te waarborgen en niet verder gaan dan noodzakelijk is om dat doel te bereiken, met dien verstande dat een nationale wettelijke regeling slechts geschikt is om de verwezenlijking van het beoogde doel te waarborgen wanneer die verwezenlijking waarlijk coherent en systematisch wordt nagestreefd (arrest van 18 mei 2017, ██████ C-99/16, EU:C:2017:391).
- 19 De doelstelling van de bescherming van de consumenten, onder wie degenen ten behoeve van wie juridische diensten worden verricht door personen die betrokken zijn bij de rechtspleging, behoort tot de doelstellingen die kunnen worden beschouwd als dwingende redenen van algemeen belang die een beperking van de vrijheid van dienstverrichting kunnen rechtvaardigen (arrest van 18 mei 2017, ██████ C-99/16, EU:C:2017:391), zodat zij, uit dien hoofde, een beperking van het vrije verkeer van werknemers en de vrijheid van vestiging kan rechtvaardigen.
- 20 Dwingende redenen van algemeen belang mogen worden aangevoerd ter rechtvaardiging van een dergelijke beperking, mits deze beperking niet discriminerend van aard is (arresten van 22 december 2008, Commissie/Oostenrijk, C-161/07, EU:C:2008:759; 5 december 2013, Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken, C-514/12, EU:C:2013:799, en 28 januari 2016, ██████ C-375/14, EU:C:2016:60).
- 21 Volgens vaste rechtspraak van het Hof verbiedt het in de artikelen 45 en 49 VWEU verankerde beginsel van non-discriminatie niet alleen rechtstreekse of openlijke discriminatie op grond van nationaliteit, maar ook alle verkapt vormen van discriminatie die door toepassing van andere onderscheidingscriteria in feite tot hetzelfde resultaat leiden. Tenzij zij objectief gerechtvaardigd is en evenredig is aan het nagestreefde doel, moet een bepaling van nationaal recht als indirect

discriminerend worden beschouwd wanneer zij naar de aard ervan burgers van andere lidstaten meer treft dan eigen burgers en derhalve meer in het bijzonder eerstgenoemden dreigt te benadelen (arresten van 23 mei 1996, [REDACTED] C-237/94, EU:C:1996:206, en 1 juni 2010, [REDACTED] C-570/07 en C-571/07, EU:C:2010:300).

- 22 De nationale maatregel die wordt gevormd door de combinatie van artikel 11 van de wet dat aan de toegang tot het beroep van advocaat, met name bij gebreke van het „CAPA”, de voorwaarde stelt van de uitoefening van bepaalde functies of werkzaamheden in Frankrijk, en artikel 98, 4°, van het decreet dat de vrijstelling van de theoretische en praktische opleiding laat hangen van louter een Frans openbaar ambt en door de Franse rechter is uitgelegd als het afhankelijk stellen van deze vrijstelling van de kennis van het Franse nationale recht, kan worden beschouwd als een beperking van het vrije verkeer van werknemers en de vrijheid van vestiging.
- 23 Bijgevolg moet worden nagegaan of deze beperking zonder onderscheid van toepassing is op de onderdanen van de lidstaat van ontvangst of van vestiging en op de onderdanen van andere lidstaten, zodat zij kan worden gerechtvaardigd door dwingende redenen van algemeen belang.
- 24 De verwijzende rechter merkt op dat in het bestreden arrest is geoordeeld dat de dwingende noodzaak om ervoor te zorgen dat daadwerkelijk sprake is van een volledige en doeltreffende uitoefening van de rechten van verdediging door te garanderen dat de kandidaat voor het beroep van advocaat over de vereiste beroepskwalificaties beschikt, een legitiem doel vormt dat beperkingen van de toegang tot het beroep van advocaat kan rechtvaardigen, en dat hij hieruit afleidt dat deze eis, die per geval wordt beoordeeld, geen discriminerende voorwaarden oplevert voor de toegang tot de advocatuur voor de onderdanen van de Europese Unie.
- 25 Voorts merkt de verwijzende rechter op dat in het bestreden arrest is verklaard dat de voorwaarden voor de vrijstelling van artikel 98 van het decreet strikt moeten worden uitgelegd en dat personen die hiervoor niet in aanmerking komen nog altijd toegang kunnen verkrijgen tot het beroep van advocaat volgens de algemene regels van artikel 11 van de wet, en leidt daaruit af dat de beperking van de toegang tot de advocatuur beperkt is en evenredig blijft aan het nagestreefde doel.
- 26 De verwijzende rechter merkt bovendien op dat de voorwaarden waaraan door de aanvrager van een vrijstellingsverzoek op grond van artikel 98,4^o, van het decreet moet worden voldaan wat betreft het vereiste van kennis van het Franse nationale recht, de uitoefening van bepaalde functies of activiteiten in Frankrijk en het behoren tot de Franse overheidsdienst, cumulatief zijn en dat, wanneer het Unierecht zich ertegen zou verzetten dat de enkele beoefening van het Unierecht niet in aanmerking kan worden genomen bij de beoordeling van de voorwaarde inzake de uitoefening van juridische activiteiten in de zin van artikel 98, 4°, van het decreet, de vraag zou rijzen of de beperkingen van het vrije verkeer van

werknemers of de vrijheid van vestiging die door de twee andere voorwaarden worden gevormd, gerechtvaardigd kunnen worden in het licht van die vrijheden.

- 27 De verwijzende rechter brengt om te beginnen in herinnering dat de Conseil constitutionnel (grondwettelijk hof, Frankrijk) in zijn beslissing nr. 2016-551 QPC van 6 juli 2016 (ECLI:FR:CC:2016:2016.551.QPC) heeft geoordeeld dat door voor de uitoefening van het beroep van advocaat te eisen dat gedurende een voldoende lange tijd op het nationale grondgebied een juridische activiteit of functie is uitgeoefend, de wetgever de geschiktheid van de personen die dit beroep willen uitoefenen en bijgevolg de eerbiediging van de rechten van de verdediging heeft willen garanderen, en dat de Conseil constitutionnel hieruit heeft afgeleid dat het door de bestreden bepalingen teweeggebrachte verschil in behandeling, dat is gebaseerd op een verschil in situatie, rechtstreeks verband hield met het doel van de wetgeving. Tevens heeft de Conseil constitutionnel in deze beslissing geoordeeld dat de personen die niet voldoen aan de voorwaarden voor de vrijstelling, onder de voorwaarden van het commune recht niet werden beroofd van het recht op toegang tot het beroep van advocaat, en dat dit betekende dat de wetgever de geëigende maatregelen had vastgesteld ter verzekering van een duidelijk niet onevenwichtig compromis tussen de eerbiediging van het vrije ondernemerschap en de eerbiediging van de door de Franse grondwet gegarandeerde rechten van de verdediging.
- 28 Voorts wijst de verwijzende rechter erop dat artikel 98, 4°, van het decreet van 1991 niet van de aanvrager van de vrijstelling van de opleidings- en diplomavereisten verlangt dat hij kennis heeft op een specifiek gebied van het nationale recht dat verband houdt met de organisatie van de rechterlijke instanties en de rechtsgang bij deze instanties.
- 29 Verder voegt de verwijzende rechter hieraan toe dat de door artikel 98, 4°, van het decreet van 1991 ingevoerde vrijstelling van de opleidings- en diplomavereisten weliswaar afhangt van een functie bij een nationale overheidsdienst, maar dat een dergelijke functie in veel gevallen openstaat voor alle onderdanen van de lidstaten, wat aanleiding geeft om deze beperking aan te merken als een maatregel die zonder onderscheid van toepassing is. Krachtens artikel 5 bis van loi n° 83-634 du 13 juillet 1983 portant droits et obligations des fonctionnaires (wet nr. 83-634 van 13 juli 1983 houdende rechten en plichten van de ambtenaren, zoals gewijzigd) hebben, met uitzondering van enkele functies in verband met de uitoefening van de soevereiniteit of prerogatieven van de openbare macht, de onderdanen van de lidstaten van de Europese Unie namelijk toegang tot het Franse openbare ambt.
- 30 De verwijzende rechter wijst er anderzijds echter op dat artikel 11 van de wet en artikel 98, 4°, van het decreet niettemin zouden kunnen worden aangemerkt als bepalingen die een indirecte discriminatie op grond van nationaliteit bewerkstelligen, aangezien de criteria waarvan zij uitgaan, die verband houden met de uitoefening van bepaalde functies of activiteiten in Frankrijk, kennis van de nationale wetgeving en de uitoefening van een functie in de Franse openbare dienst, ertoe leiden dat de vrijstelling in feite alleen kan worden verleend aan

Franse overheidsfunctionarissen die hun beroepsactiviteiten op Frans grondgebied hebben uitgeoefend, van wie de grote meerderheid de Franse nationaliteit heeft, en niet wordt verleend aan ambtenaren van de Unie, ook al hebben zij, buiten het Franse grondgebied, juridische werkzaamheden op het gebied van nationaal recht van Franse oorsprong uitgeoefend.

- 31 Tot slot benadrukt de verwijzende rechter dat, om de door de litigieuze nationale voorschriften vastgestelde regeling als discriminerend te kwalificeren op het punt van de voorwaarde van de uitoefening van een Franse overheidsfunctie, deze functie en de functie van ambtenaar van de Europese Unie moeten kunnen worden aangemerkt als objectief vergelijkbaar en bijgevolg niet verschillend kunnen worden behandeld. Geen enkele Unierechtelijke norm lijkt echter, zoals bij diploma's en beroepskwalificaties, de gelijkwaardigheid tussen beide te kunnen vaststellen.
- 32 De verwijzende rechter voegt hieraan toe dat wanneer de twee ambtelijke diensten als objectief vergelijkbaar moeten worden beschouwd, dan niet kan worden betoogd dat de vrijstelling van artikel 98, 4°, van het decreet zonder onderscheid van toepassing is. Er zou onverminderd sprake zijn van een verschil in behandeling dat hierin bestaat dat, hoewel de Franse ambtenaren en de ambtenaren van Unie zich op gelijke kennis en kwalificaties kunnen beroepen door de beoefening, binnen een ambtelijke dienst, van het nationale recht en het Unierecht, voor de ambtenaren van de Unie de bijkomende voorwaarde zou gelden van een eerdere functie in de Franse overheidsdienst om zich op de litigieuze vrijstelling te kunnen beroepen.
- 33 Om die redenen, gelet op feit dat het Verdrag een eigen rechtsorde in het leven heeft geroepen, die in de rechtsordes van de lidstaten is opgenomen en waarmee de nationale rechter rekening dient te houden (arresten van het Hof van 15 juli 1964, Costa, 6/64, EU:C:1964:66; 19 november 1991, ██████████ C-6/90 en 9/90, EU:C:1991:428, en 20 september 2001, ██████████ C-453/99, EU:C:2001:465), alsmede vanwege de twijfel over de uitleg van de artikelen 45 en 49 VWEU, heeft de Cour de cassation de behandeling van de zaak geschorst en het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende vragen voorgelegd:

V. Prejudiciële vragen

- 34 „1) Verzet het beginsel dat het Verdrag van de Europese Economische Gemeenschap, thans, na wijzigingen, het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, een eigen rechtsorde in het leven heeft geroepen die in de rechtsordes van de lidstaten is opgenomen en waarmee de nationale rechter rekening dient te houden, zich tegen een nationale wettelijke regeling die de verlening van vrijstelling van de opleidings- en diplomaveren die, in beginsel, gelden voor de toegang tot het beroep van advocaat, laat afhangen van het vereiste van voldoende kennis van de aanvrager van de vrijstelling van het nationale recht

van Franse oorsprong en daarmee uitsluit dat rekening wordt gehouden met vergelijkbare kennis van louter het Unierecht?

- 35 2) Verzetten de artikelen 45 en 49 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie zich tegen een nationale wettelijke regeling die de verlening van vrijstelling van de opleidings- en diplomaverenisten die, in beginsel, gelden voor de toegang tot het beroep van advocaat, voorbehoudt aan bepaalde ambtenaren van dezelfde lidstaat die in die hoedanigheid juridische activiteiten in Frankrijk hebben uitgeoefend bij een overheidsdienst, een openbare dienst of een internationale organisatie, en deze vrijstelling niet verleent aan ambtenaren of voormalige ambtenaren van de Europese Unie die in die hoedanigheid juridische activiteiten hebben uitgeoefend op een of meerdere Unierechtelijke gebieden, binnen de Europese Commissie?”